

Om ordets och bibliotekets makt

Svar till Siv Wold-Karlsen

I Dagens Nyheter nämns att filmen Gomorra har fått ett stort europeiskt pris motsvarande Amerikas Oscar. Jag har inte hunnit se filmen, men tror mig förstå varför den är värd att belönas. Roberto Savianos berättelse om maffian i Neapel med omnejd (camorran), som alltså har filmatiserats, bevisar att ordets makt är obruten. Liksom Don Peppino, prästen som håller fast vid sin logik (av logos; ord), bekräftar Saviano, att ordet nu liksom tidigare kan stå för någonting verkligt och hållbart.

Det var via Marilena Cortesini, aktiv i kampanjen mot EUs länedirektiv, som jag först hörde om den ”nya italienska epiken” och dess författarkollektiv Wu Ming. Saviano får väl också räknas till denna speciella (och högst aktuella) litterära strömning. Därefter gjorde en ung släkting klart för mig att jag bör läsa ”Gomorra”. Läsning av en intervju med Saviano på nätet fick mig slutligen att följa rådet. Ungefär samtidigt blev jag medveten om att den europeiska kärnkraftsindustrin i decennier har dumpat (dumpar?) radioaktivt avfall i Somalien med benäget bistånd från maffian. [1]

Siv Wold-Karlsen kallar bibliotekarierna feiga. Hon har kanske rätt. Annars hade de väl gjort uppror redan för några årtionden sedan. Bibliotekarierna sitter på ordets makt men begriper inte att utnyttja sin position. Fast den som saknar en plan för att vinna kampen (strategi) gör naturligtvis bäst i att inte sticka ut hakan i förväg. Så är det med bibliotekarierna, de är - inte utan orsak - rädda för att förlora det lilla de har. Bättre fly än illa fäkta. Och så sticks huvudet i busken i hopp om ytterligare ett decennium utan engagemang... Men världen krisar. Busken står i brand. Och maffians inblandning i kärnavfallshanteringen är bara ett av flera tecken på att vi står på lerböter.

Enligt Siv Wold-Karlsen bestod Marilena Cortesinis bidrag till Europas sociala forum av tom retorik [2]. Mig förklarar Siv vara en bluffmakare. Ifall jag försöker ge sken av att vara större och starkare än jag är, ja, då bluffar jag. Siv skriver: ”Innehållslösa nätverk hindrar ett verkligt samarbete. Tomma slagord skymmer sikten för vad som verkligen händer runt omkring oss.”

Biblioteksmakt

Jag är tacksam för att Siv gett mig en anledning att reda ut varför biblioteksmakt inte är ett tomt slagord.

Siv tar i detta sammanhang upp Montesquieus maktfördelningslära, vilket är utmärkt. Bland statsvetarnas oräkneliga bidrag är Montesquieus ett av bestående värde. M:s avhandling Om lagarnas anda avsåg att motivera en begränsning av den absoluta makten och öka medborgarnas frihet genom lagstiftning, men verket tillkom före yttrande-, tryck- och pressfrihetens genombrott. I Montesquieus begrepp om friheten ges informationsfriheten mycket lite utrymme. Thomas Carlyle nuddade vid problemet när han ett sekel efter Montesquieu myntade talesättet om ”det fjärde ståndet” (the fourth estate). [3] Termen har sedermera använts för att sammanfattande beskriva den speciella makt, som det skrivna ordet kan och bör besitta.

Men parallellen haltar. Medan de lagstiftande, verkställande och dömande statsmakterna sedan länge definieras och beskrivs såsom obligatoriska maktinstitutioner har informationsfriheten förblivit... en fri- och rättighet. Riksdag, regering och domstolar måste vi helt enkelt ha, för det står så i grundlagen. Annat är det med informationsfriheten, som förblir ett tomt ord ända tills någon modig man eller kvinna, typ Roberto Saviano, tar sig för att verkligen

använda ordets makt. Det kan gå årtionden innan man blir varse att kärnkraftsindustrin låter maffian dumpa radioaktivt avfall i Somalien eller Ryssland, helt enkelt för att "fjärde ståndet", dvs journalisterna, skribenterna och författarna, för att inte tala om lagstiftarna, ministrarna och domarna, föredrar att titta bort och hålla käften.

Bibliotekets roll

Nå, var kommer bibliotekarierna in i bilden? Jo, vi antar ju att biblioteket har förträffliga demokratiska egenskaper, att biblioteket, snarare än press och media, vilka sist och slutligen är businessföretag, bildar den yttersta garantin för informationsfriheten. Bibliotekspolitiker, t ex Oliver Garceau i USA [4] och Jan Ristarp i Sverige [5], har också lagt fram övertygande argument och empiriskt material som tyder på att biblioteket har spelat en viktig roll i demokratins förverkligande. Och många länder har en bibliotekslagstiftning, som verkar utgå ifrån att ett fungerande biblioteksväsen är en av förutsättningarna för ett demokratiskt samhällsskick. Men ingenstans står detta, såvitt jag vet, skrivet i grundlagen. Den informationella makten, som ytterst baserar sig på biblioteken, saknar m a o fortfarande en konstitutionell status, som motsvarar de tre traditionella statsmakternas. Varför?

Därför att denna fjärde, informationella makt inte låter sig bindas av nationsgränserna utan tvärtom strävar efter att vara kosmopolitisk och universell. Det framgår redan av Gabriel Naudés Råd om inrättandet av ett bibliotek (1627) [6] att biblioteket är mänsklighetens, inte statens minne. Biblioteket är ett universellt, i motsats till ett nationellt forum. Stater förgår, bibliotek består. Och så vidare.

Internet

Detta är alltså välkänt sedan länge tillbaka. Det nya är internet, som också är ett bibliotek. Eller, om man föredrar att utgå ifrån Ranganathans femte lag om biblioteket som "en växande organism" [7], dess aktuella utvidgning.

I och med internet är mänskligheten uppenbarligen i färd med att konkretisera sina drömmar och abstrakta idéer om en vidare

gemenskap än familjen, stammen och nationen. Genom internet får hela mänskligheten ett yttre minne [8] och en öppen global agora, som kan ge innehåll åt begreppet "global demokrati". Biblioteket i sin nuvarande, allt mer digitaliserade form närmar sig den punkt då det måste ta medansvar för politiken och fullt ansvar för att garantera informationsfriheten.

I den nordamerikanska maktfördelningsläran talar man om 'checks and balances'. Biblioteket bör genom internet utveckla sig till den globala institution och informationella makt, som håller de nationella statsmakterna i schack.

Uttrycket 'cyberspace' pekar på en realitet: internet är så gott som självstyrande. 'Cyber' är från grekiskans ord för styrning och från kybernetik, läran om självreglerande maskiner. När Perry Barlow publicerade A Declaration of Independence of Cyberspace (1996) gjorde han människor medvetna om internets natur men han kunde gärna också ha understrukt internetns släktskap med bibliotek. Biblioteket är i likhet med internet en institution som (i princip) utan dröjsmål levererar all information till alla medborgare utan politisk eller korporativ inblandning. Även internet behöver sina bibliotekarier för att sköta katalogen över de mångsiffriga IP-numren och adresserna typ "foreningenbis.org". Detta är en uppgift för riktiga bibliotekarier, inte för regerings- och företagstjänstemän. De sistnämnda har visserligen temporärt lyckats sköta uppgiften med heder (inom ramen för ICANN). Men i längden är staternas och korporationernas internet governance lika ohållbar som vårt nuvarande politiska system med dess ca 192 nationalstater inrangerade i hierarkiska militärblock som slösar triljoner på imperialistiska krig och på att hota oss alla med sina massförintelsevapen. Tala om klimatpolitik! I något skede, snart, måste bibliotekarierna ta sig själva i kragen och göra klart för regeringarna och Google Inc. var skåpet ska stå i mänsklighetens nya bibliotek.

Ursäkt

Gomorra yxskrift, säger jag därför till Siv, som meddelar att hon är förbannad för att ha fått inbjudan att tala om sin specialitet

dvs EUs lånedirektiv på ett biblioteksseminarium inom ramen för europeiska sociala forum. Är det inte på tiden att bibliotekarierna ställer upp tillsammans med de som försöker förändra och förbättra vår värld, dvs rörelserna och organisationerna på världens och Europas sociala forum?

Jag träffade Siv på EBLIDAS konferens om GATS och TRIPS i Cambridge i mars år 2005. Sedan dess har vi korresponderat om EUs lånedirektiv per ytpost (eftersom Siv inte använder eposten). Jag utgick ifrån att Siv skulle föreläsa om public lending right på ESF-seminariet, vilket visade sig vara ett misstag, eftersom hon inte gav besked och inte kunde nås per telefon eller brev under veckan före ESF. Beklagat och ber så mycket om ursäkt för att Sivs namn felaktigt förekom i seminariets preliminära program.

Noter och hänvisningar

"Gomorra" visade sig vara slutsåld i bokhandeln. Jag köpte ljudboksversionen på internet. Den bibliotekshistoriska antologin "Mänsklighetens minne", red. av Eric Carlqvist och Harry Järv, måste väl varje bibliotekarie med självaktning ha i sin bokhylla? Det övriga kan hämtas i nätets stora bibliotek. MB / book@kaapeli.fi
[1] Se After the Tsunami. Rapid Environmental Assessment. UNEP 2005, s 134. Se även artikeln av Vladislav Marjanovic på Radio Afrika International i Wien: "Atomsmuttsdeponier i Afrika" (2005), samt dokumentet "Mafia Links to Toxic Waste

Trade - Europe” (1997) i Greenpeaces arkiv på nätet.

[2] Marilena Cortesinis inlägg om en europeisk kampanj mt EUs lånedirektiv är länkat till på biblioteksnätverkets sida i Openesf.net.

[3] Carlyles formuleringar om “fjärde ståndet” i föreläsningen “The Hero as Man of Letters” (1840) brukar citeras i encyklopedierna inklusive Wikipedia.

[4] Garceau, Oliver : The Public Library in the Political Process. Columbia University Press. New York 1949.

[5] Ristarp, Jan: Mitt i byn! Om det moderna folkbibliotekets framväxt. BTJ 2001.

[6] Naudés Råd... i svensk översättning av Eric Carlqvist ingår i Mänsklighetens minne (2008) .

[7] Också Biblioteksvetenskapens fem lagar av Ranganathan ingår i Mänsklighetens minne, a.a.

[8] , ”... uppkomsten av en inre värld har gjort det möjligt för mer avancerade former av tänkande att uppstå”, skriver Peter Gärdenfors i Hur Homo blev sapiens. Om tänkandet evolution (2000), s 208. Men han konstaterar också att ”tecknen lägger ut tankarna i världen”, s 198.

Mikael Bök
på ESF.

Foto: Anders
Ericson